

Верховний
Суд

Вплив судових рішень на економічну політику держави: останні резонансні справи

Всеволод Князєв

Секретар Великої Палати Верховного Суду

Справа щодо обміну земельних ділянок із цільовим призначенням – для ведення товарного сільськогосподарського виробництва

Справа № 227/1506/18

Провадження № 14-66цс19

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 травня 2019 року

Договір міни земельної ділянки на земельну ділянку,
укладений відповідачами 14 липня 2016 року.

Предмет договору:

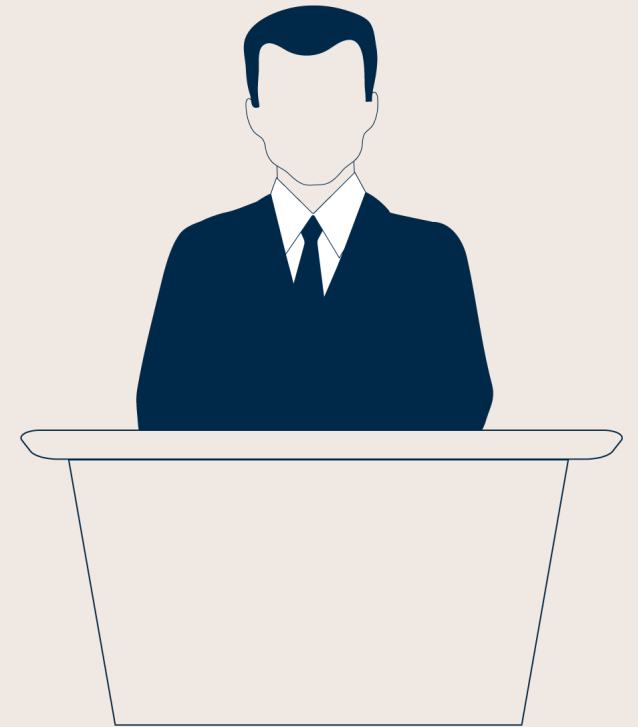
- земельна ділянка площею 8,0388 га з цільовим
призначенням – для ведення товарного
сільськогосподарського виробництва;

- земельна ділянка площею 0,1000 га з цільовим
призначенням – для ведення товарного
сільськогосподарського виробництва.

Доводи прокурора:

- 1) Договір міни укладено з порушенням пункту 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (далі – ЗК України) у редакції, чинній на час укладення договору міни, яким була встановлена заборона відчуження, зокрема, земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та земельних часток (паїв) (далі – заборона відчуження), і статті 14 Закону України від 5 червня 2003 року № 899-IV «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» (далі – Закон № 899-IV).
- 1) Договір міни укладено не для обміну земельними ділянками, а з метою приховати реальний договір купівлі-продажу, оскільки в договір міни відповідачі включили умову про доплату.
- 1) Не враховано висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 12 жовтня 2016 року у справі № 6-464цс16, про те, що земельні ділянки можуть обмінюватися лише за схемою «пай на пай».

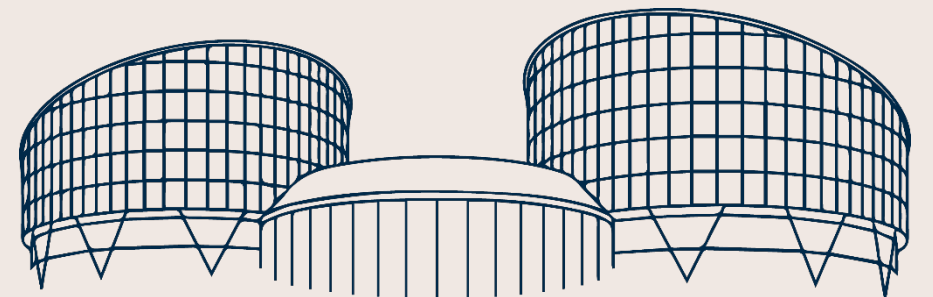
Рішення ЄСПЛ від 22 травня 2018 року у справі «Зеленчук і Цицюра проти України» (заяви № 846/16 і № 1075/16):

а) законодавча заборона відчуження земельних ділянок є втручанням у мирне володіння майном заявників (п. 104);

б) органи влади України послідовно протягом майже двох десятиліть визначали своєю метою кінцеве запровадження належним чином врегульованого ринку землі, розглядаючи заборону відчуження як проміжний етап на шляху до досягнення цієї мети;

в) ЄСПЛ установив порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (п. 149), вважаючи, що це є достатньою справедливою сатисфакцією за будь-яку моральну шкоду, завдану заявникам (п. 156).

Зобов'язує державу до вжиття необхідних заходів загального характеру.

Висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 12 жовтня 2016 року у справі № 6-464цс16, за яким об'єктами обміну можуть бути земельні ділянки сільськогосподарського призначення за схемою «пай на пай» та лише у випадку, передбаченому статтею 14 Закону № 899-IV.

Згідно з пунктом 15 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України у редакції, чинній на час укладення договору міни, до набрання чинності законом про обіг земель сільськогосподарського призначення, але не раніше 1 січня 2017 року, не допускається:

а) купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, крім вилучення (викупу) їх для суспільних потреб;

б) купівля-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок і зміна цільового призначення (використання) земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв), крім передачі їх у спадщину, [обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону](#) та вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб, а також крім зміни цільового призначення (використання) земельних ділянок з метою їх надання інвесторам – учасникам угод про розподіл продукції для здійснення діяльності за такими угодами.

Обмін чи міна?

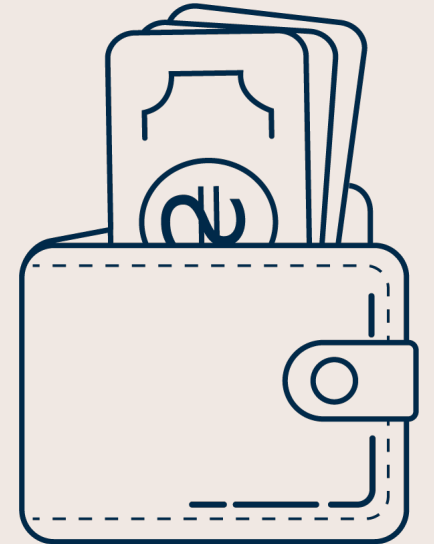
Стаття 715 ЦК України

Договір міни

1. За договором міни (бартеру) кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший товар.
2. Кожна із сторін договору міни є продавцем того товару, який він **передає в обмін**, і покупцем товару, який він одержує взамін.
3. Договором може бути встановлена доплата за товар більшої вартості, **що обмінюється** на товар меншої вартості.
4. Право власності **на обмінювані товари** переходить до сторін одночасно після виконання зобов'язань щодо передання майна обома сторонами, якщо інше не встановлено договором або законом.
5. Договором може бути встановлений **обмін майна на роботи** (послуги).
6. Законом можуть бути передбачені особливості укладення та виконання договору міни.

Приховування купівлі-продажу?

Договір міни є різновидом договору купівлі-продажу (§ 6 «Міна» розміщений у главі 54 «Купівля-продаж» ЦК України); сторонами договору міни, як і сторонами договору купівлі-продажу, є продавець і покупець (стаття 655, частина друга статті 715 ЦК України). Тому укладення договору міни з доплатою не приховує укладення договору купівлі-продажу.

Справа про біржові аукціони Публічного акціонерного товариства «Укрнафта»

Справа № 826/14367/17

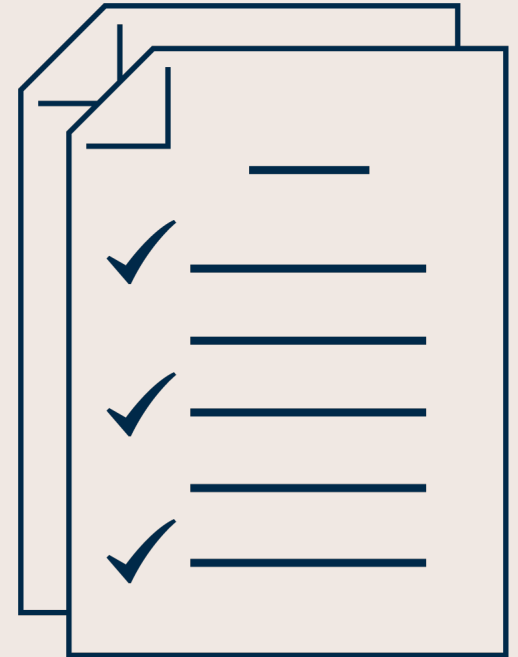
Провадження № 11-1113апп18

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 лютого 2019 року

Вимоги товариства до Кабінету Міністрів України:

визнати незаконною та скасувати з дати прийняття постанову відповідача від 16 жовтня 2014 року № 570 «Про організацію та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу» у частині першого речення третього абзацу пункту 51 Порядку організації та проведення біржових аукціонів (далі – Порядок) такого змісту:

«Продавець виконує свої зобов'язання щодо постачання нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу після надходження коштів від покупця у повному обсязі відповідно до умов договору купівлі-продажу».

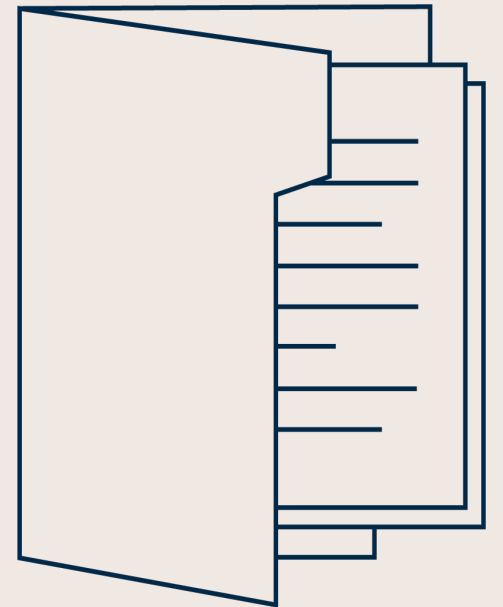

Мотиви позову:

- пункт 51 Порядку є незаконним, оскільки носить антиконкурентний характер, спотворює загальні засади рівності учасників біржових аукціонів, створює для ПАТ «Укрнафта» правові підстави зловживати своїм монопольним становищем на ринку сировини нафти;
- протиправно обмежує право позивача на свободу договору, а отже, на вільне волевиявлення при здійсненні господарської діяльності.

1. Позивач через біржу подав заявку на участь в аукціоні та отримав пакет документів, серед яких проєкт договору купівлі-продажу нафти та газового конденсату.

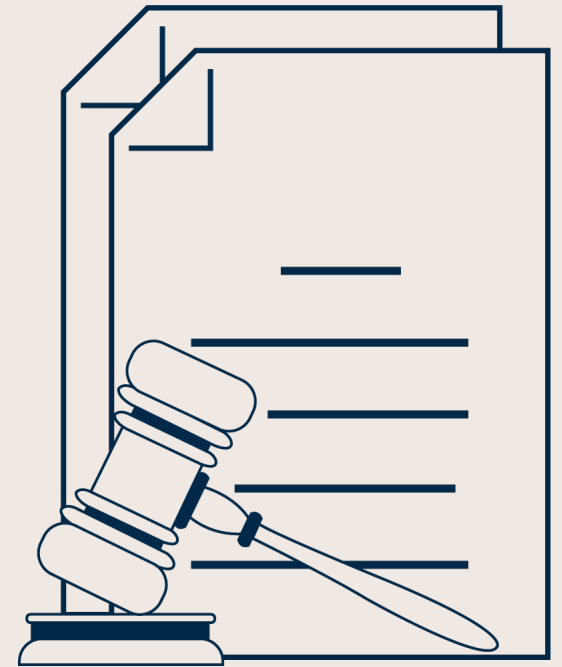
2. Відповідно проєкту договору купівлі-продажу продавець (ПАТ «Укрнафта») зобов'язаний здійснити поставку нафти покупцю після отримання продавцем оплати за нафту.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 лютого 2018 року позов задоволено частково.

Визнано незаконною та нечинною з моменту прийняття постанову Кабінету Міністрів України № 570 у вказаній частині.

Київський апеляційний адміністративний суд постановою від 05 червня 2018 року залишив без змін рішення суду першої інстанції.

Суди виходили з того, що у спірних правовідносинах відповідач повинен діяти виключно в межах повноважень, визначених статтею 4¹ Закону України від 12 липня 2001 року № 2665-III «Про нафту і газ», а саме встановити [Порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової і газового конденсату власного видобутку, скрапленого газу.](#)

ПАТ «Укрнафта» є акціонерним товариством, пакет акцій якого (50 % акцій плюс одна акція) залишений у державній власності і переданий до статутного фонду Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України».

Згідно з положеннями статті 5 Закону України «Про управління об'єктами державної власності», здійснюючи управління об'єктами державної власності, Кабінет Міністрів України, зокрема:

- визначає умови створення та діяльності господарських структур;
- визначає порядок розпорядження активами державних господарських організацій;
- виконує відповідно до законів інші функції з управління об'єктами державної власності.

Свобода договору VS Економічна безпека держави

1. Втручання?

2. Легітимна мета?

Стаття 17 Конституції України встановлює, що захист економічної безпеки України є однією із найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу.

3. Розумний баланс публічного і приватного інтересу

Верховний
Суд

Дякую за увагу!